

INTERNATIONAL COMMISSION OF JURISTS

Commission internationale de juristes - Comisión Internacional de Juristas

" dedicated since 1952 to the primacy, coherence and implementation of international law and principles that advance human rights "

BERLIN DEKLARATIONEN

ICJs deklARATION om upprätthållande av mänskliga rättigheter och rättsäkerhet vid terrorismbekämpning

Antagen den 29 augusti 2004

Vid Internationella Juristkommissionens konferens den 27-29 augusti 2004 i Berlin i Tyskland, platsen där organisationen grundades för 52 år sedan, antog 160 jurister från hela världen-kommissionärer, hedersmedlemmar, nationella avdelningar och anslutande organisationer- följande deklARATION:

Världen står inför en allvarlig utmaning av rättsäkerheten och de mänskliga rättigheterna. Tidigare väletablerade och accepterade juridiska principer ifrågasätts över hela världen genom missriktade reaktioner på terrorism. Många av de framsteg som gjorts beträffande det rättsliga skyddet av mänskliga rättigheter är hotade.

Terrorism innebär ett allvarligt hot mot de mänskliga rättigheterna. ICJ fördömer terrorism och försäkrar att alla stater har en skyldighet att vidta effektiva åtgärder mot terrorism. Enligt internationell rätt har stater både rättigheten och skyldigheten att bevara alla människors säkerhet.

Sedan september 2001 har många stater antagit nya terrorismbekämpningsåtgärder som strider mot deras internationella skyldigheter. I vissa länder har klimatet av osäkerhet som uppstod efter september 2001 utnyttjats för att motivera långtgående kränkningar av mänskliga rättigheter utförda i den nationella säkerhetens namn.

När stater vidtar åtgärder ämnade att stävja terroristbrott måste de strikt hålla sig till rättsstatens principer, inklusive grundläggande internationella och straffrättsliga principer, och särskilda nivåer och skyldigheter i enlighet med internationell rätt om mänskliga rättigheter, flyktingrätt och, där det är tillämpligt, humanitär rätt. Dessa principer, nivåer och skyldigheter definierar gränser för tillåtet och legitimt statligt agerande mot terrorism. Terroristbrottets avskyvärda natur kan inte utgöra en grund eller ursäkt för stater att förbise internationella förpliktelser, i synnerhet inte skyddet av grundläggande mänskliga rättigheter.

Ett utpräglat säkerhetsorienterat resonemang leder till att grundläggande mänskliga fri- och rättigheter offras till förmån för terrorismbekämpning. Det finns ingen motsättning mellan staters skyldighet att skydda personers rättigheter som hotas av terrorism och deras ansvar att säkerställa att säkerhetsbevarande åtgärder inte urholkar andra rättigheter. Tvärtom, att

skydda personer från terroristbrott och att respektera mänskliga rättigheter utgör båda delar i ett sömlöst nät av det skydd som åligger staten. Såväl samtida mänskliga rättigheter som humanitär rätt tillåter stater ett skäligt utrymme för anpassbarhet i kampen mot terrorism utan att agera i strid mot mänskliga rättigheter och humanitärrättsliga skyldigheter.

Internationella och nationella ansträngningar som syftar till att utan diskriminering förverkliga alla individers civila, kulturella, ekonomiska, politiska och sociala rättigheter och ta i tu med politisk, ekonomisk och social utslutning, är i sig oumbärliga verktyg för att förhindra och utrota terrorism.

Motiverade av samma medvetenhet och angelägenhet som åtföljde organisationens grundande och av de utmaningar som vi ställs inför idag ämnar ICJ fortsätta arbetet med att upprätthålla rättstatens principer och de mänskliga rättigheterna.

Med anledning av den allvarliga utveckling som ägt rum på senare tid, understryker ICJ att när stater bekämpar terrorism, måste de till fullo iaktta följande principer:

1. *Skyldighet att skydda*: Alla stater är skyldiga att respektera och garantera att var och en som befinner sig under deras jurisdiktion åtnjuter grundläggande fri- och rättigheter. Detta inkluderar även territorium under deras ockupation eller annan kontroll. Stater måste vidta åtgärder för att skydda dessa personer från terroristbrott. Med detta som målsättning måste terrorismbekämpningsåtgärder i sig alltid vidtas med strängt beaktande av legalitets-, nödvändighets-, proportionalitets- och ickediskrimineringsprinciperna.

2. *Oberoende domstolar*: När stater utformar och tillämpar terrorismbekämpningsåtgärder är de skyldiga att garantera domstolarnas oberoende i rollen som granskare av statens agerande. Regeringar får inte ingripa i juridiska processer eller undergräva rättsliga beslut, vilka de måste rätta sig efter.

3. *Straffrättsliga principer*: Stater bör undvika missbruk av terrorismbekämpningsåtgärder genom att säkerställa att personer som misstänks för inblandning i terroristbrott endast blir åtalade för brott som är strikt definierade i lag, i enlighet med legalitetsprincipen (*nullum crimen sine lege*). Stater får inte tillämpa straffrättsliga lagar retroaktivt. De får inte kriminalisera det lagliga utövandet av grundläggande rättigheter och friheter. Straffbarhet för terroristbrott måste vara individuellt och inte kollektivt. När stater bekämpar terrorism bör de tillämpa, och där det är möjligt anpassa, gällande strafflagstiftning hellre än att skapa nya, generellt definierade brott eller använda ytterst stränga administrativa åtgärder, särskilt sådana som medför frihetsberövande.

4. *Inskränkningar*: Stater får inte upphäva rättigheter som inte är inskränkbara enligt traktaträtt eller sedvanerätt. Stater måste säkerställa att varje rättighetsinskränkning endast gäller under ett tillfälligt, strängt nödvändigt och proportionerligt undantagstillstånd för att möta ett specifikt hot. Dessutom får det inte vara diskriminerande på grund av ras, hudfärg, kön, sexuell läggning, religion, språk, politisk eller annan åsikt, nationell, social eller etnisk härkomst, förmögenhet, ursprung eller annan ställning.

5. *Absoluta normer*: Stater måste alltid och under alla omständigheter iaktta förbudet mot tortyr och grym, omänsklig eller förnedrande behandling. Agerande som strider mot detta förbud eller mot andra absoluta internationella normer om mänskliga rättigheter, som utomrättsliga avrättningar och ofrivilliga försvinnanden, kan aldrig rättfärdigas. När denna typ av brott förekommer måste de alltid utan dröjsmål bli grundligt undersökta och de ansvariga omgående ställas inför rätta.

6. *Frihetsberövande*: Stater får aldrig häkta någon i hemlighet eller "*incommunicado*" (avskild från yttervärlden, isolerad) och måste upprätthålla en förteckning över alla häktade. De måste sörja för att alla frihetsberövade personer, var de än häktas, omgående får kontakt med advokat, familjemedlemmar och sjukvårdspersonal. Stater är skyldiga att säkerställa att alla som anhålls blir informerade om grunderna till denna åtgärd och om de anklagelser och bevis som är riktade mot dem, samt att de omgående ställs inför rätta. Alla häktade har alltid och under alla omständigheter rätt till *habeas corpus* eller likvärdigt juridiskt förfarande, för att pröva lagligheten av häktningen.

7. *Rättssäker process*: Stater måste alltid och under alla omständigheter säkerställa att utpekade lagbrytare endast blir prövade av en enligt lag upprättad oberoende och opartisk domstol och att de blir beviljade fullständiga garantier om en rättvis rättegång, däribland oskuldspresumtion, rätt att få bevis prövade, rätt till försvar och framförallt rätt till ett effektivt juridiskt ombud och rätt att överklaga. Stater måste garantera att anklagade civila också blir undersökta av civila myndigheter och prövade av civila domstolar och inte av militärdomstolar. Bevis som anförskaffats genom tortyr eller genom andra medel som innebär en allvarlig kränkning av den tilltalades eller av tredje parts mänskliga rättigheter kan aldrig tillåtas och kan inte hänvisas till i en rättegång. Domare som prövar och advokater som försvarar personer anklagade för terroristbrott måste kunna utöva sina yrken utan att bli skrämde, besvärade, trakasserade eller otillbörligt störda.

8. *Grundläggande fri- och rättigheter*: När stater tillämpar terrorismbekämpningsåtgärder måste de respektera och garantera grundläggande fri- och rättigheter, däribland yttrande-, religions-, samvets-, tanke-, förenings- och mötesfriheterna samt fredligt utövande av rätten till självbestämmande; liksom rätten till privatliv som är av särskild betydelse vid insamlande och spridande av underrättelseinformation. Alla inskränkningar av grundläggande fri- och rättigheter måste vara nödvändiga och proportionerliga.

9. *Rättsmedel och skadestånd*: Stater måste säkerställa att var och en som oriktigt blivit utsatt för en terrorismbekämpningsåtgärd, oavsett om den är vidtagen av en stat eller av en icke-statlig aktör vars agerande är understött eller tolererat av staten, får ett effektivt rättsmedel samt skadestånd och att de som gjort sig skyldiga till grova kränkningar av mänskliga rättigheter blir ställda inför rätta. En oberoende myndighet bör få befogenhet att övervaka terrorismbekämpningsåtgärder.

10. *Non-refoulement*: Stater får inte utvisa, avvisa eller utlämna en person som är misstänkt eller dömd för att ha begått ett terroristbrott, till en stat där det finns en uppenbar risk för att personen kan bli utsatt för en grov kränkning dennes mänskliga rättigheterna, som tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, ofrivilligt försvinnande eller en uppenbart orättvis rättegång; eller bli utsatt för dödsstraff.

11. *Den humanitära rättens kompletterande funktion*: Vid väpnad konflikt och vid ockupation, måste stater tillämpa och respektera regler och principer i enlighet med både den internationella humanitära rätten och de mänskliga rättigheterna. De två systemen kompletterar och förstärker varandra.

ICJs åtagande

- ICJ-kommissionärer, hedersmedlemmar, nationella avdelningar och anslutande organisationer- kommer att arbeta tillsammans och var för sig, i enlighet med sina yrkesmässiga förpliktelser, med att övervaka terrorismbekämpningsåtgärder och bedöma huruvida de är förenliga med rättsäkerheten och de mänskliga rättigheterna.
- ICJ kommer att ifrågasätta alltför långtgående nationella anti-terroristlagar och terrorismbekämpningsåtgärder genom att förespråka och driva rättsliga processer samt arbeta för att främja alternativa politiska linjer som till fullo överensstämmer med internationella mänskliga rättigheter.
- ICJ kommer att arbeta för att säkerställa att terrorismbekämpningsåtgärder samt globala och regionala organisationers terrorismbekämpningsåtgärder, handlingsplaner och program är förenliga med internationell rätt om mänskliga rättigheter.
- ICJ kommer att förespråka att berörda mellanstatliga och nationella institutioner upprättar övervakningsmekanismer som bistår med att säkerställa att inhemska terrorismbekämpningsåtgärder är förenliga med internationella normer och åtaganden om mänskliga rättigheter och rättsäkerhet, vilket efterlystes i de icke-statliga organisationernas gemensamma deklaration om behovet av en internationell övervakningsmekanism av mänskliga rättigheter och terrorismbekämpning som antogs vid ICJs i Geneve den 23-24 oktober 2003.
- ICJ kommer att bjuda in och arbeta med jurister och människorättsorganisationer från hela världen för att gemensamt arbeta för detta ändamål. Advokatsamfundet, åklagarämbetet och domarkåren har ett särskilt tugnt ansvar att säkerställa att rättigheter skyddas i krissituationer. ICJ uppmanar alla jurister att agera i syfte att upprätthålla rättsäkerhet och skydd för de mänskliga rättigheterna vid terrorismbekämpning:
 - *Advokater*: Medlemmar i advokatsamfund och andra juristorganisationer bör yttra sig offentligt och utnyttja hela sin professionella förmåga för att förhindra att oacceptabla terrorismbekämpningsåtgärder antas och tillämpas. De bör kraftfullt utnyttja nationella, och där det är möjligt, internationella rättsmedel i syfte att invända mot anti-terroristlagstiftning och bruk som strider mot den internationella

nivån av skydd för mänskliga rättigheter. Advokater har i uppdrag att försvara personer som är misstänkta eller anklagade för terroristbrott.

- *Åklagare:* Förutom att arbeta med att ställa personer som gjort sig skyldiga till terroristbrott inför rätta bör åklagare även upprätthålla rättsäkerhet och respekt för mänskliga rättigheter när de utövar sina yrkesmässiga uppgifter, i överensstämmelse med ovannämnda principer. De bör vägra att använda sig av bevis som anskaffats på ett sätt som medför en allvarlig kränkning av den misstänktes mänskliga rättigheter och bör vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de som använder sig av sådana metoder blir ställda inför rätta. Åklagare ansvarar för att motverka strafffrihet genom att åtala personer som gjort sig skyldiga till allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter vid terrorismbekämpning samt yrka gottgörelse och skadestånd till personer som fallit offer för sådana kränkningar.

- *Domarkåren:* Domarkåren ska skydda grundläggande fri- och rättigheter och rättsäkerheten samt säkerställa de mänskliga rättigheterna i kampen mot terrorism. När domare avgör mål där personer står åtalade för terroristbrott bör de säkerställa en korrekt rättskipning i överensstämmelse med internationell standard av oberoende, rättsäkerhet och rättvis rättegång. Domare spelar en huvudroll när det gäller att säkerställa att nationella lagar och den verkställandes maktens agerande vid terrorismbekämpning iakttar internationell standard av mänskliga rättigheter, bla genom domstolsprövning av grundlagsenligheten och lagligheten i dessa lagar och agerande. Vid utarbetandet av praxis bör domare överallt där det är möjligt tillämpa internationell standard av rättskipning och mänskliga rättigheter. Domare bör säkerställa att juridiska förfaranden som är till för att skydda de mänskliga rättigheterna, såsom *habeas corpus*, tillämpas.

Översättning av Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen